

масова частка яких склала 10–15 % із схожістю 55–60 %. Схожість насіння 30–50 % була досить варіабельною у 11–22 % сформованого насіння.

Насіння, сформоване в різних ярусах, має різну відповідну масу, кількість насінин у суцвітті, що безпосередньо впливає на врожайність рослин та посівні якості насіння в цілому. Найвища врожайність насіння салату отримана нами за підзимової сівби для всіх досліджуваних сортів. Якщо врожайність за ранньовесняної сівби склала 82,5 %, порівняно з підзимовою, а за пізньовесняної – рослини утворили дрібне неякісне насіння.

Результати дослідження показують, що зберігання насіння протягом року призводить до часткового розпаду білків та нагромадження в зародках аспарагіну, аспарагінової кислоти, сенергіну, глютамінової кислоти, цистину та інших амінокислот. Період спокою насіння салату обумовлений мінімальними фізіологічними процесами через несприятливі умови зовнішнього середовища. Після збирання у насінні відбуваються певні фізіологічні процеси, що готують його до періоду спокою.

Встановлено, що посівні якості насіння салату різняться своїми показниками, залежно від місця формування у суцвітті, умов вирощування, підібраних сортів, строків і способів сівби та його післязбиральної доробки.

Отримана насіннева продуктивність та якість насіння салату посівного в межах однієї материнської рослини за умов різних агротехнічних заходів (підбір сорту, строки і способи сівби, післязбиральна доробка насіння та інші) та ґрунтово-кліматичних зон вирощування обумовлена генетичною природою насіння, біологічними особливостями, ботанічними характеристиками, морфологічними ознаками та його біохімічним складом.

УДК 631.526.3:633.11

Новак Ж. М., Бойко Т. В., Усик С. О.

Уманський національний університет садівництва, вул. Інститутська, 1, м. Умань, Черкаська обл., 20305, Україна, e-mail: nzhanina@ukr.net

АНАЛІЗ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ТВЕРДОЇ, ПРИДАТНИХ ДЛЯ ПОШИРЕННЯ В УКРАЇНІ У 2017 РОЦІ

Пшениця тверда залишається важливою продовольчою культурою, що характеризується високою якістю зерна. У Державному реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні у 2017 році наявні 420 сортів різних видів пшениці, проти 413 у Реєстрі минулого року. При цьому сортів пшениці м'якої з них 391 або 93,1 %, тоді як у 2016 році було 380. З них 351 (83,6 %) сортів – озимої форми розвитку, 39 (9,3 %) – ярої, один сорт – двуручка. Частка сортів пшениці твердої становить 6,9 %, тобто в Реєстрі їх лише 29, з них 18 – озимої та 11 – ярої форми розвитку. Кількість сортів пшениці твердої озимої зменшилась порівняно з минулим роком на два, тоді як кількість сортів пшениці твердої ярої не змінилась. Сталим залишився і якісний їх склад. У Державному реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні у 2017 році, як і минулого року, наявні два сорти пшениці спельти.

Світові рослинні ресурси: стан та перспективи розвитку

Заявниками, власниками та володільцями патентів 13 сортів пшениці твердої озимої ('Лагуна', 'Континент', 'Бурштин', 'Перлина одеська', 'Золоте руно', 'Гардемарин', 'Лінкор', 'Крейсер', 'Босфор', 'Гавань', 'Акведук', 'Прозорий' та 'Ареал одеський') є Селекційно-генетичний інститут – Національний центр насіннезнавства та сортовивчення УААН, при чому співавторами двох з них ('Босфор' і 'Гавань') є ЗАТ «Селена».

Заявниками трьох сортів ('Дніпрянка', 'Кассіопея' і 'Андромеда') є Інститут землеробства південного регіону УААН. Співавтором сорту 'Кассіопея' є Товариство з обмеженою відповідальністю Науково-виробнича фірма «Дріада, Лтд». Разом з тим, власником та володільцем патенту сортів 'Дніпрянка' та 'Андромеда' є Інститут зрошуваного землеробства НААН. Власником сорту 'Кассіопея' є Науково-виробнича фірма «Дріада, Лтд» разом з Інститутом зрошуваного землеробства НААН, а володільцем патенту – Інститут землеробства південного регіону УААН та Науково-виробнича фірма «Дріада, Лтд». Заявником, власником та володільцем патенту сорту 'Шулиндінка' є Інститут рослинництва імені В. Я. Юр'єва, сорту 'ЛУПІДУР' – ЗАТБАУ ЛІНЦ еГен (Австрія). Таким чином, з 18 сортів пшениці твердої озимої лише один – зарубіжної селекції.

Аналізуючи сорти пшениці твердої ярої, зазначимо, що у шести з них ('Династія', 'Спадщина', 'Харківська 39', 'Чадо', 'Харківська 27' і 'Нащадок'), тобто 54,5 % заявниками, власниками та володільцями патентів, є Інститут рослинництва імені В. Я. Юр'єва, у трьох ('Діана', 'Ізольда' та 'Жізель'), що становить 27,3 % цієї групи – Миронівський інститут пшениці ім. В. Я. Ремесла УААН, по одному сорту належать Національному університету біоресурсів і природокористування України разом з Носівською селекційно-дослідною станцією Чернігівського інституту агропромислового виробництва УААН (сорт 'Тера') та угрупованню Заатцухт Донау гес. м.б.х. ('Дуромакс').

Роки внесення в Державний реєстр сортів пшениці твердої озимої – 2000–2017 рр. По одному сорту внесено в 2000 р. ('Дніпрянка'); 2002 р. ('Перлина одеська'); 2004–2007 рр. (відповідно 'Золоте руно', 'Лагуна', 'Гардемарин' і 'Бурштин'); 2016 р. ('Ареал одеський') і 2017 р. ('ЛУПІДУР'), по два сорти – у 2008 р. ('Континент' та 'Кассіопея'); 2010 р. ('Лінкор' і 'Крейсер'); 2011 р. ('Босфор' та 'Гавань'); 2013 р. ('Шулиндінка' та 'Андромеда') і 2014 р. ('Акведук' і 'Прозорий').

По одному сорту пшениці твердої ярої внесено в Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні у 1999 р. (сорт 'Харківська 27'); 2002 р. ('Харківська 39'); 2006 р. ('Спадщина'); 2015 р. ('Діана') і 2016 р. ('Дуромакс'); по два – в 2004 р. ('Чадо' та 'Ізольда'); 2008 р. ('Жізель' і 'Нащадок') та 2014 р. ('Династія' та 'Тера').

Два сорти пшениці твердої озимої ('Перлина одеська' і 'Ареал Одеський') рекомендовано для вирощування лише у Степовій зоні України, три – для Лісостепу ('Акведук', 'Гавань' та 'Прозорий'), 13 сортів рекомендовано для вищевказаних обох зон вирощування. Жоден сорт цієї групи не призначений для вирощування у Поліссі.

Серед сортів пшениці твердої ярої суто для вирощування у зонах Степу і Лісостепу рекомендовано по два сорти – відповідно ‘Династія’ та ‘Харківська 39’ і ‘Чадо’ та ‘Тера’. Для обох цих зон – три (‘Дуромакс’, ‘Спадщина’ і ‘Харківська 27’); два – для зон Лісостепу та Полісся (‘Ізольда’ та ‘Жізель’). Сорт ‘Нащадок’ рекомендовано для вирощування у всіх зонах України.

Лише сорт пшениці твердої озимої ‘Андромеда’ є ранньостиглим, усі інші цієї групи – середньоранні. Серед сортів пшениці твердої ярої один середньоранній (‘Харківська 39’), всі інші – середньостиглі.

Напрямок використання усіх сортів пшениці твердої як озимого, так і ярого типу розвитку – зерновий, для виробництва харчової продукції.

У результаті аналізу сортів пшениці твердої Державного реєстру на 2017 рік можна стверджувати про слабкіший розвиток селекції даної культури у порівнянні з пшеницею м’якою. Важливим є те, що 93,1 % сортів створено в Україні. Все це в комплексі з високими харчовими якістьми пшениці твердої свідчить про необхідність подальшої селекційної роботи з нею.

УДК 57.017.7:631.53.01:633.34

Новицька Н. В., Степаненко Ю.

Національний університет біоресурсів і природокористування України, вул. Героїв Оборони, 15, м. Київ, 03041, Україна, e-mail: novictska@rambler.ru

ВПЛИВ УМОВ ЗБЕРІГАННЯ НА ЯКІСТЬ НАСІННЯ ПОЛЬОВИХ КУЛЬТУР

У біологічному відношенні насіння, яке мало високу схожість після збирання, краще зберігається. Насіння з високими посівними якістьми більш стійке проти грибів, бактерій, мікроорганізмів. Мертве, несхоже, гниле насіння за несприятливих умов зберігання, в першу чергу, псується і є осередками поширення патогенної мікрофлори. Тому на довге зберігання рекомендовано закладати лише високоякісне насіння. Насіння, яке пройшло обов’язкову післязбиральну обробку і, насамперед, висушене зберігає високі посівні якості до сівби за належних умов зберігання.

Визначення впливу умов зберігання на посівні та товарні якості насіння пшениці ярої твердої та сої проводили в умовах навчально-наукової лабораторії «Якість насіння та садивного матеріалу» кафедри рослинництва НУБіП України. В дослідженнях використовували насіння гірчиці білої (*Sinapis alba* L.), сорт ‘Кароліна’; гірчиці сизої (*Brassica juncea* L. Czern.), сорт ‘Роксолана’; сої (*Glycine hispida* Moench.), сорти ‘Аннушка’ і ‘Єлена’; пшениці твердої ярої (*Triticum durum* Dest.), сорти ‘Ізольда’ і ‘Жізель’, вирощене на полях кафедри рослинництва у ВП НУБіП України «Агрономічна дослідна станція». Насіння закладали на зберігання в 2013 році за різних температурних режимів зберігання: -5 °С, 0 °С, +5 °С, +12 °С та в приміщеннях з нерегульованою температурою.

Посівні та товарні якості насіння польових культур різних ботанічних родин, закладене нами в 2013 році на зберігання за різних температурних режимів в умовах випробувальної лабораторії Української державної

Світові рослинні ресурси: стан та перспективи розвитку